

DATA ABOUT THE AUTHOR

Ignatenko Nikolay Nikolaevich, Doctor of Economics, Associate Professor, Head of the Department of Economics Pereiaslav-Khmelnytsky Hrygorii Skovoroda State Pedagogical University
str. Sukhomlinsky 30, Pereyaslav-Khmelnytsky, 08401, Ukraine
e-mail: professorignatenko@ukr.net

УДК 331.522.4:631.15

<https://doi.org/10.31470/2306-546X-2019-40-13-20>**ОРГАНІЗАЦІЙНІ ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ
ТА ВИКОРИСТАННЯ РОБОЧОЇ СИЛИ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ****Ковтун В. А.**

Предметом дослідження є сукупність організаційних особливостей формування та використання робочої сили аграрних підприємств.

Метою роботи є вивчення особливостей організації формування та використання робочої сили аграрних підприємств в умовах ринкової економіки та визначення місця і її ролі в реалізації стратегії інноваційного розвитку економіки сільського господарства України.

Методологічною основою статті стали статистико-математичні методи з'ясування чинників особливостей організації робочої сили в аграрних підприємствах, які здійснюється як у процесі її формування, так і в процесі використання.

Результати роботи. У статті визначається організаційні особливості формування та використання робочої сили аграрних підприємств, неминучість масштабних змін у структурі та якості робочої сили, що пов'язані зі специфікою аграрного виробництва. Аналізуються організаційні засади формування та використання робочої сили в умовах становлення інноваційних технологічних змін. Значну увагу приділено аналізу природно-економічних та соціальних умов, що вимагають відповідної якості робочої сили та її загальної компетентності, соціально-демографічним характеристикам, які визначають попит та пропозицію на неї.

Галузь застосування результатів, що можуть бути використані у діяльності аграрних підприємств з метою формування робочої сили в умовах оснащення новітньою технікою та підвищення рівня механізації, електрифікації й автоматизації основних трудових процесів, а також зі зміною трудомісткості виробництва аграрної продукції, що супроводжується підвищенням попитом на робочу силу, аніж на засоби виробництва

Висновки. Формування ефективного робочого потенціалу в аграрних підприємствах передбачає організаційні та соціально-економічні особливості, які передбачають ефективне їх використання, застосування матеріальних стимулів та соціально орієнтованих мотиваційних механізмів, які дозволять підвищити показники продуктивності використання робочої сили. Найефективніший шлях підвищення рівня використання робочої сили та показників продуктивності праці є дійова підтримка розвитку високопродуктивного аграрного виробництва і бізнесу, а також коригування структур економіки у напрямі розширення споживчих галузей та сфери послуг. Ця проблема є комплексною і вимагає впровадження на рівні держави та здійснення цілісної системи заходів правового, економічного, соціального, медичного, освітнього, культурного, організаційного та природоохоронного характеру.

Ключові слова: організація, сільське господарство, аграрні підприємства, робоча сила, особливості формування та використання робочої сили.

**ОРГАНИЗАЦИОННЫЕ ОСОБЕННОСТИ ФОРМИРОВАНИЯ И ИСПОЛЬЗОВАНИЯ
РАБОЧЕЙ СИЛЫ АГРАРНЫХ ПРЕДПРИЯТИЙ****Ковтун В. А.**

Предметом исследования является совокупность организационных особенностей формирования и использования рабочей силы аграрных предприятий.

Целью работы является изучение особенностей организации формирования и использования рабочей силы сельскохозяйственных предприятий в условиях рыночной экономики и определение места и ее роли в реализации стратегии инновационного развития экономики сельского хозяйства Украины.

Методологической основой статьи стали статистико-математические методы выявления факторов особенностей организации рабочей силы в аграрных предприятиях, осуществляется как в процессе ее формирования, так и в процессе использования.

Результаты работы. В статье определяется организационные особенности формирования и использования рабочей силы аграрных предприятий, неизбежность масштабных изменений в структуре и качестве рабочей силы, связанные со спецификой аграрного производства.

Аналізуються організаційні принципи формування і використання робочої сили в умовах становлення інноваційних технологічних змін. Значительне увагу приділено аналізу природно-економічних і соціальних умов, що вимагають відповідного якості робочої сили і її загальної компетентності, соціально-демографічних характеристик, які визначають попит і пропозицію на неї.

Область застосування результатів, які можуть бути використані в діяльності аграрних підприємств з метою формування робочої сили в умовах обладнання найновішої технікою і підвищення рівня механізації, електрифікації і автоматизації основних трудових процесів, а також з зміною трудомісткості виробництва аграрної продукції, що супроводжується підвищеним попитом на робочу силу, ніж на засоби виробництва

Висновки. Формування ефективного робочого потенціалу в аграрних підприємствах передбачає організаційні і соціально-економічні особливості, які передбачають ефективне їх використання, застосування матеріальних стимулів і соціально орієнтованих мотиваційних механізмів, які дозволять підвищити показники продуктивності використання робочої сили. Найбільш ефективний шлях підвищення рівня використання робочої сили і показників продуктивності праці є дійсною підтримкою розвитку високопродуктивного аграрного виробництва і бізнесу, а також корекції структури економіки в напрямку розширення галузей споживчих галузей і сфери послуг. Ця проблема є комплексною і потребує впровадження на рівні держави і реалізації цілісної системи заходів правового, економічного, соціального, медичного, освітнього, культурного, організаційного і природоохоронного характеру.

Ключові слова: організація, сільське господарство, аграрні підприємства, робоча сила, особливості формування і використання робочої сили.

ORGANIZATIONAL FEATURES OF FORMATION AND USE OF LABOUR FORCE AGRICULTURAL ENTERPRISES

Kovtun V. A.

The subject of the study is a set of organizational features of the formation and use of labor of agricultural enterprises.

The aim of the work is to study the features of the organization of the formation and use of labor of agricultural enterprises in a market economy and determine the place and its role in the implementation of the strategy of innovative development of the agricultural economy of Ukraine.

The methodological basis of the article is statistical and mathematical methods of clarifying the factors of labor organization in agricultural enterprises, carried out both in the process of its formation and in the process of use.

Result of work. The article defines the organizational features of the formation and use of labor of agricultural enterprises, the inevitability of large-scale changes in the structure and quality of the labor force associated with the specifics of agricultural production. The organizational principles of formation and use of labor force in the conditions of formation of innovative technological changes are analyzed. Considerable attention is paid to the analysis of natural, economic and social conditions that require the appropriate quality of the labor force and its General competence, socio-demographic characteristics that determine the supply and demand for it.

Scope of application of the results that can be used in the activities of agricultural enterprises in order to form a labor force in terms of equipping with the latest technology and increasing the level of mechanization, electrification and automation of basic labor processes, as well as changes in the complexity of agricultural production, which is accompanied by increased demand for labor than the means of production.

Summary. The formation of effective working capacity in agricultural enterprises provides organizational and socio-economic features that provide for their effective use, the use of material incentives and socially oriented motivational mechanisms that will improve the productivity of labor. The most effective way to increase the level of labor use and labor productivity indicators is to effectively support the development of highly productive agricultural production and business, as well as adjusting the structure of the economy in the direction of expanding consumer industries and services. This problem is complex and requires the introduction at the state level and the implementation of an integrated system of legal, economic, social, medical, educational, cultural, organizational and environmental measures.

Keywords: organization, agriculture, agricultural enterprises, labor force, especially the formation and use of labor.

JEL Classification: L23, J21, J43

Постановка проблеми. Жива праця в процесі виробництва створює нову вартість і організація оптимального забезпечення аграрних підприємств робочою силою та її раціональне використання є одним із вирішальних факторів ефективного функціонування аграрного сектору економіки. Актуальність цієї проблеми посилюється необхідністю зменшення безробіття селян, стабілізацією ринку праці, збереження сільських територій

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вагомий внесок у дослідження проблем особливостей організації робочої сили аграрних підприємств і визначення її ролі в економічному розвитку сільського господарства зробили такі вітчизняні вчені: Анненкова О. В., Бажан І. І., Балого І. І., Бутко М. П., Варецька О. С., Ващенко К. О., Галаз Л. В., Геєць В. М., Данилишин Б. М., Крушельницька О. В., Качан Є. П., Осовська

Г. В., Шиловцева Н. В., Шушпанов Д. Г., тощо. Незважаючи на значну кількість досліджень, проблеми у сфері ефективної організації робочої сили аграрних підприємств і надалі залишаються актуальними і потребують подальшого вивчення особливо в умовах інноваційного розвитку.

Метою статті є вивчення особливостей організації формування та використання робочої сили аграрних підприємств в умовах ринкової економіки та визначення місця і її ролі в реалізації стратегії інноваційного розвитку економіки сільського господарства України.

Виклад основного матеріалу дослідження. Аграрний сектор економіки є однією з важливих сфер матеріального виробництва, в якій здійснюється виробництво продуктів харчування для населення та сировини для промислової переробки. За характером продукції галузь сільського господарства відноситься до другого підрозділу суспільного виробництва предметів споживання. Окрім виробництва продукції та сировини також створюються і засоби виробництва: насіння, посадковий матеріал, продуктивна і робоча худоба, багаторічні насадження, органічні та зелені добрива, тощо. Сільське господарство відіграє важливу роль у розширеному відтворенні народногосподарського комплексу України.

Характерними властивостями робочої сили є: здатність відповідати вимогам конкурентного ринку, забезпечення задоволення власних потреб і потреб роботодавця, достатній рівень доходів, мобільність у межах національної та світової економіки. Важливим питанням формування інноваційної моделі розвитку України є створення системи організації робочої сили на підставі визначення її змісту та чинників формування [1].

Робоча сила – складна соціально – економічна категорія. Соціальну природу визначає робоча сила, що реально функціонує в процесі виробництва, це основна частина трудових ресурсів, решта є потенційною робочою силою. Економічну природу визначає робочий час, необхідний для суспільно корисної праці. Ціна робочої сили має суб'єктивне визначення та враховує позицію споживача робочої сили. Відмінністю її від інших товарів є здатність до самовдосконалення і те, що виробник та носій робочої сили втілюється в одній особі.

Однією з основних проблем подальшого розвитку сільського господарства є зменшення кількості трудових ресурсів. Чинниками цього є: високий рівень тіньової зайнятості; високий рівень економічно неактивного населення працездатного віку (37,9%); низький рівень зайнятих у співвідношенні до всього населення; відставання якості робочої сили від потреб економіки; дисбаланс між попитом та пропозицією робочої сили за всіма групами професій; суттєвий рівень безробіття серед молоді. Кількість зареєстрованих безробітних на червень 2018 року становила 1, 6 млн. осіб (8,9%). Суттєвий рівень безробіття серед молоді: за I півріччя 2018 року становив 27,8% економічно активного населення [2].

Інноваційна економіка змінює систему виробничого відтворення, модифікацію потреб особи. Серед них переважають нематеріальні потреби: реалізація творчого потенціалу людини; всебічний розвиток; знання, інформація перетворюються на продуктивну силу. Орієнтація на активізацію інноваційного процесу у виробництві потребує збільшення державної підтримки фундаментальної і прикладної науки. Для економіки України характерна незначна частка державного фінансування і наукоємності ВВП. Обсяг фінансування Академії наук України в 2018 році складав 3 млрд. 758,6 млн. грн. за рахунок коштів загального фонду держбюджету, що на 1 млрд. 39,8 млн. грн., або на 38,2%, більше за показник 2017 року [3].

В Україні існують значні труднощі у формуванні конкурентного середовища на ринку праці, що пов'язано з демографічною ситуацією, станом здоров'я населення, його освітньо-професійним потенціалом та соціально-мотиваційною складовою. Рівень смертності вдвічі перевищує народжуваність. За січень-квітень 2018 року скорочення населення становило 8 тис. осіб. У 2018 році середня тривалість життя як для жінок, так і для чоловіків дорівнювала 68,8 років. Цей показник не тільки набагато нижчий, ніж у західноєвропейських країнах, а ще й менший за середню тривалість життя у світі (за даними ООН, він становить 71 рік) [4].

Трудовий потенціал людини праці складається в залежності від трьох основних чинників: якості робочої сили, нормативної величини робочого дня і творчих можливостей індивіда. Якість робочої сили відображає рівень фізичного і інтелектуального розвитку працівника, загальноосвітнього, спеціальної і професійної підготовки, придбаних їм трудових умінь і навиків. Нормативна величина робочого дня характеризує єдину міру суспільної оцінки різних видів праці або міру участі працівника в суспільно організованій праці. Творчі можливості виражаються у вигляді здібностей до праці через виявлення особистих можливостей в перевищенні середніх показників продуктивності праці і якості роботи, а також у відношенні до праці, готовності до творчого пошуку шляхів підвищення її ефективності [5].

Різні природно-кліматичні зони України нерівномірно забезпечені робочою силою. Майже 40% аграрних підприємств відчувають нестачу кваліфікованих робочих кадрів. Ступінь забезпеченості аграрних підприємств робочою силою визначають порівнянням їх наявності з потребами, або забезпеченістю площі сільськогосподарських угідь в розрахунку на одного працівника. Частка сільського населення України в загальній чисельності мала стабільну тенденцію до зменшення: в 1913 році вона становила 80,7%; у 1939 - 66,4; у 1960 - 53,2, з кінця 80-х років ХХ ст. і до сьогодні вона знаходиться на рівні 33-31 %. За питомою вагою селян у загальній чисельності населення в розрізі адміністративно-територіальних одиниць найбільше проживає в Закарпатській, Чернівецькій, Івано-Франківській (50-60%), а найменше – у Донецькій, Луганській та Дніпропетровській областях (10-15%). За абсолютною чисельністю перше місце займає Львівська область (до 1 млн. осіб.); Вінницька, Одеська, Івано-Франківська області (по 0,8-0,9 млн. осіб). Найменше селян проживає в Луганській, Миколаївській, Кіровоградській, Сумській, Запорізькій, Донецькій областях (по 0,3-0,4 млн. осіб.) [6].

Специфіка робочої сили, в порівнянні с іншими факторами економічного розвитку, полягає в тому, що люди не тільки працюють і виробляють матеріальні та духовні цінності, але і потребують їх; життя людини складається не тільки із трудової діяльності; інтелектуальний потенціал та інші особисті якості працівників формуються роками і розкриваються людиною тільки у сприятливих умовах.

Ступінь забезпеченості робочою силою впливає на процеси виробництва. Від забезпеченості аграрного підприємства персоналом та ефективності його використання залежать: обсяг і вчасне виконання всіх технологічних робіт; ступінь використання устаткування, машин, механізмів; обсяг виробництва продукції, її собівартість, прибуток та інші економічні показники. Продуктивність праці в сільському господарстві характеризується системою прямих і непрямих показників у вартісному і натуральному виразі [7].

Організація формування та використання робочої сили у сільському господарстві має певні особливості, які визначаються специфікою аграрної сфери. Це зумовлено технологією і умовами виробництва, рівнем технічної оснащеності та економічною необхідністю ведення особистого селянського господарства працівниками аграрних підприємств. Ці особливості мають різне походження і впливають на характер зайнятості в аграрних підприємствах (рис. 1).

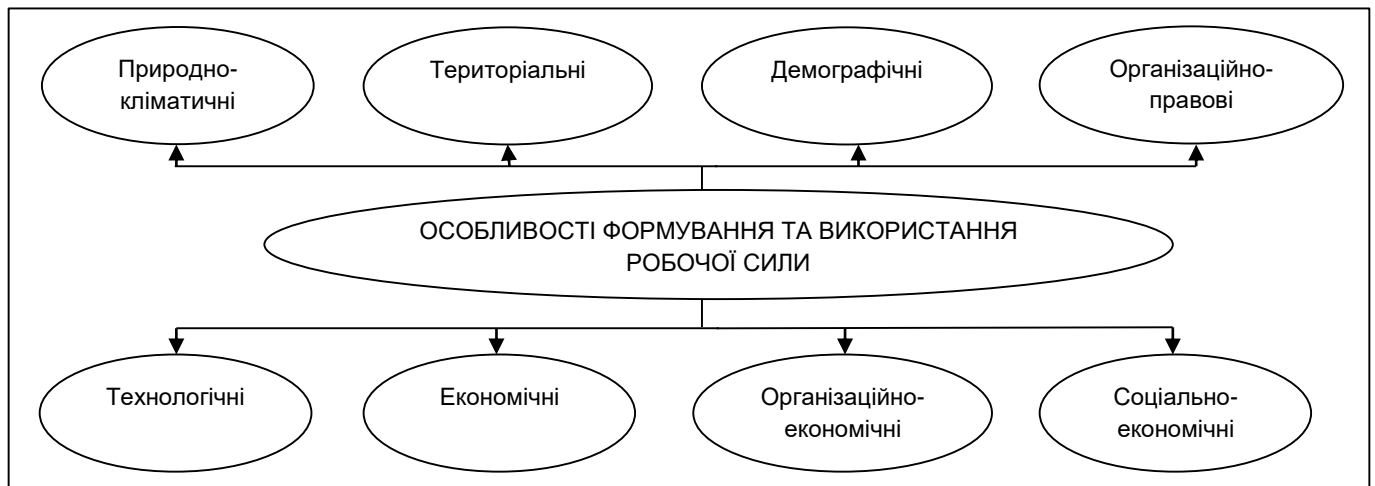

Рисунок 1. Організаційні особливості формування та використання робочої сили аграрних підприємств
 Джерело: розроблено автором

Природно-кліматичні – земля є основним фактором виробництва, ґрунтові різновиди мають різну щільність ґрунту, а отже і неоднакові норми виробітку на аналогічні трудові процеси;; предмети праці – живі організми, які в різних кліматичних умовах мають відмінний потенціал продуктивності, як рослин так і тварин. Переплетіння економічного процесу відтворення з природними визначають виробничу діяльність трудових ресурсів у сільському господарстві. так як земля є основним і незамінним засобом виробництва.

Територіальні – просторова зосередженість аграрного виробництва на великій земельній площі; природно-кліматичні особливості вимагають зрошення на півдні України, отже аграрне виробництво потребує додаткових трудових і матеріальних витрат. По зонах України рівень забезпеченості аграрних підприємств робочою силою зменшується з заходу на схід та з півночі на південь.

Демографічні – зменшення чисельності населення, сільське населення скорочується інтенсивніше міського, кваліфікаційні характеристики робочої сили аграрних підприємств значно нижчі інших галузей виробництва, старіння сільського населення, зниження народжуваності, висока вартість вищої освіти, перехід висококваліфікованих працівників на більш високооплачувану роботу в місті, не престижність праці аграрних виробників Демографічна криза сільського населення переростає в демографічну катастрофу.

Організаційно-правові – різноманітність форм власності – індивідуальні, фермерські, колективні, державні, приватні, комунальні, спільні, акціонерні, кооперативні підприємства Суттєвою відмінністю у формуванні та використанні робочої сили аграрних підприємств є те, що сільське господарство через свою організаційно-правову специфіку не лише залежить від її ринку, але й впливає на його стан.

Технологічні – звичайні, ресурсозберігаючі та ІТ технології передбачають різні витрати робочої сили, як у галузі рослинництва так і у галузі тваринництва. Темпи науково-технічного прогресу; рівень асигнувань на НДДКР свідчить про слабку державну підтримку досліджень в галузі сільського господарства. Скорочення технологічних процесів призводить до підвищення питомої ваги наукомістких виробництв та продукції, Слабкий розвиток вітчизняного виробництва сільськогосподарської техніки, засобів захисту рослин, виведення нових сортів та порід тварин зменшує продуктивність як сільськогосподарських угідь так і тварин.

Економічні – ризикове землеробство, особливо в південних областях України; нерівномірність отримання продукції; постійні витрати праці; низька купівельна спроможність населення, зростання цін на енергоносії. все це впливає на формування та використання робочої сили на селі. Праця в аграрних підприємствах не гарантує отримання очікуваних результатів, на які впливають природно-кліматичні,

соціально-економічні умови та територіальне розміщення підприємств. Предметами праці є живі організми, які розвиваються за специфічними біологічними законами. Зменшення кількості працюючих в аграрному секторі призвело до того, що в деяких підприємствах окремих регіонів вибуття робочої сили перевищило можливості її компенсації засобами механізації та електрифікації виробництва. Це спричинило виникнення дефіциту робочої сили, а у багатьох регіонах відчутний її надлишок і тому в цих агропідприємствах постає питання зайнятості та ефективного використання робочої сили.

Організаційно-економічні - поліпшення форм і методів організації праці та управління; методи організації робочої сили – спеціалізація, концентрація, комбінування, інтеграція, кооперування; врахування фактору часу. Галузева спеціалізація впливає на визначення зайнятості робочої сили. Специфічні умови у аграрному виробництві створюють територіальні обмеження для концентрації виробництва і його розмірів, а земельні, матеріальні і трудові чинники стримують вузьку спеціалізацію. Концентрація і комбінування виробництва застосовують на основі технологічно однорідної продукції, спеціалізації робочих місць та робочих функцій процесу виробництва. Галузева спеціалізація є як фактором скорочення так і розширеного відтворення робочої сили.

Соціально-економічні – перш за все враховується фактор часу: найм робочої сили; зональність та сезонність її використання; вибуття її через інтенсивне впровадження механізації, автоматизації та ІТ технологій, мотиваційні основи зростання заробітної плати та підвищення продуктивності праці. При нестачі працівників підприємство повинно запланувати найм робочої сили відповідної кваліфікації і в потрібній кількості. У сільському господарстві період виробництва не співпадає з робочим періодом, це зумовлює сезонність використання робочої сили, що призводить до негативних економічних і соціальних наслідків. Значне невикористання робочої сили спричиняє зниження рівня оплати праці постійних працівників, що є одним з головних чинників плинності кадрів. Аграрні підприємства недоотримують значних обсягів продукції; а це породжує труднощі, пов'язані з наймом тимчасових працівників.

Тенденції використання робочої сили у сільському господарстві визначаються зміною земельних, майнових, виробничих, соціально-трудова відносин спричинили загострення кон'юнктури ринку аграрної праці. В результаті реформування аграрної галузі виникли нові види аграрних підприємств, набули розвитку фермерські та особисті господарства. Важливу роль у пошуку шляхів ефективного використання робочої сили відіграло започаткування власної справи і розширення самозайнятості на селі. Особисті селянські господарства наразі відіграють суттєву роль у зменшенні робочої сили аграрної сфери та перехід її в інші галузі економіки [8].

Особливості використання робочої сили у аграрних підприємствах: скорочення в структурі посівних площ частки трудомістких культур, що збільшує сезонність і погіршує використання аграрної праці; збільшення поголів'я худоби в індивідуальному секторі спричинило зростання площ посіву під високоприбутковими малотрудомісткими зерновими, технічними та кормовими культурами; слабка матеріально-технічна база індивідуального сектору зумовила зростання його частки у структурі виробництва трудомістких видів продукції та збільшення кількості зайнятих в цьому секторі; подрібнення аграрних підприємств, скорочення їх виробництва, відсутність належного мотиваційного механізму оплати праці призвели до скорочення чисельності працівників і росту рівня безробіття.

Спонукальним мотивом до ефективної праці для індивідуального сектору стало запровадження приватної власності; Велике навантаження на членів особистих господарств, спричинене поєднанням ведення особистого господарства з одночасною зайнятістю в інших видах діяльності аграрних підприємств; Необхідно зміцнювати існуючі особисті селянські господарства і формувати оптимальне середовище для поступової трансформації їх у більш ефективні агроформування (фермерські, кооперативні тощо). Поряд з цим на формування ринку робочої сили суттєво впливає сезонність і проблема зайнятості, яка особливо загострюється в періоди міжсезонного виробництва [9].

Організаційна форма виробництва аграрної продукції шляхом формування кооперативного ведення господарства є одним із факторів покращення використання робочої сили у сільському господарстві. Науковцями встановлено, що в аграрних підприємствах, де діяльність здійснюється за схемою: виробництво – переробка – зберігання – торгівля – послуги – підсобні промисли, навіть за умов неврегульованості цінних паритетів для аграрного виробника, є прибутковою. Інтегроване виробництво сприяє комплексному багатопрофільному розвитку села, створенню нових робочих місць і підвищенню рівня життя сільського населення.

Зниження сезонності та підвищення рівномірності зайнятості протягом року має важливе економічне і соціальне значення. Сезонність праці знижує її продуктивність та оплату, що стримує збільшення життєвого рівня селян, підвищує інтенсивність міграції сільського населення до міст і загострює проблему забезпеченості сільського господарства робочою силою. Поєднання аграрного виробництва з промисловою переробкою аграрної продукції, розвиток різних промислів сприятиме зменшенню сезонності використання робочої сили, створенню додаткових робочих місць, активному залученню молоді в сільське господарство та ефективній зайнятості її у період міжсезонного виробництва. Важливим для формування і ефективного використання робочої сили залишається розвиток малого підприємництва [10].

Малі підприємства відіграють велику роль, а їх розвиток впливає на прискорення науково-технічного прогресу, насичення ринку товарами необхідної якості, створення додаткових робочих місць, що вирішує численні актуальні економічні, соціальні та інші проблеми. Основними методами державного регулювання підприємницької діяльності є адміністративні, економічні та інституційні. Адміністративні методи регулювання

включають такий основний елемент, як правове поле. Держава виступає гарантом у забезпеченні правових норм поведінки бізнесу, держави та суспільства в ринковому середовищі. Державою встановлюються та регулюються «правила гри» на ринку, створюється необхідна правова база. Економічні методи державного регулювання не мають обмеження свободи у підприємницькому виборі. Економічні методи регулювання мають існувати в сукупності з природою ринку. Вони прямо мають впливати на розвиток ринку і, відповідно, на виробників і споживачів. Інституційні методи державного регулювання спрямовані на організацію діяльності і засновані на створенні та контролі суб'єктів й об'єктів інституційної інфраструктури. Суб'єктами є аграрні підприємства всіх форм власності та банки, а об'єктами – господарські відносини [11].

Ефективність використання робочої сили в аграрному секторі носять нестабільний характер. Отримання чистого доходу на одного працівника, на 100 га сільськогосподарських угідь та на 100 грн. основних фондів скоротилося майже на 5%. Але основний показник ефективності аграрного виробництва – рівень рентабельності за рахунок підвищення реалізаційних цін підвищився на 8,8 пп. Найефективніший шлях підвищення рівня зайнятості населення та рівня продуктивності праці є дійова підтримка розвитку високопродуктивного аграрного виробництва, а також коригування структур економіки у напрямі розширення споживчих галузей та сфери послуг. Ця проблема є комплексною і вимагає впровадження на рівні держави та здійснення цілісної системи заходів правового, економічного, соціального, медичного, освітнього, культурного, організаційного та природоохоронного характеру. Роль робочої сили залишається визначною для розвитку сільського господарства, оскільки його оснащення новітньою технікою та підвищення рівня механізації, електрифікації й автоматизації основних трудових процесів відбувається повільними темпами. Така ситуація вимагає все більшого застосування праці, оскільки зростає трудомісткість виробництва аграрної продукції, що супроводжується підвищеним попитом на робочу силу, аніж на засоби виробництва [12].

За останнє десятиріччя докорінно змінилася та продовжує змінювати діяльність багатьох аграрних підприємств завдяки ІТ технологіям. Аграрний бізнес залежить від таких чинників: природних та метеорологічних умов, використання габаритної дорогої техніки, великого штату працівників, потреби в оптимізації логістики та складуванні, необхідності моніторингу стану рослин та тварин – це зумовлює особливі потреби в послугах ІТ компаній. Інтелектуальні технологічні рішення допомагають виробникам аграрної продукції збільшувати ефективніше використовувати наявні матеріальні та трудові ресурси та відповідати сучасним потребам ринку. У рослинництві це: раціональне використання земельних ресурсів, прогнозування врожаю, якісне вдосконалення селекційної і сортопробувальної роботи, розробка й реалізація інтенсивних технологій вирощування різних культур. Фірма «Массей-Фергюсон» (Massey Ferguson) – перша компанія, що стала робити комбайни із пристроєм для створення та використання карт урожаю. Комбайни обладнані глобальними позиційними та географічною інформаційною системами, мають зв'язок із супутниками через приймач-антену, а також устаткування для ведення моніторингу врожайності. Подібне устаткування випускають компанії «Джон Дір», «Клаас», «Нью Холланд», на Україні - «Агрикон» та інші. Ефективність використання робочої сили аграрних підприємств дозволяє визначити автоматизоване управління персоналом на основі ключових показників ефективності. Спеціалізовані CRM та HRM системи спрощують процес управління взаємовідносинами з персоналом, клієнтами, партнерами. Вони дають можливість в онлайн режимі видавати інструкції працівникам та реагувати на їх запити, а працівники аграрних підприємств можуть формувати польові звіти із прикріпленням фото- чи відео-матеріалів; також є можливість відстежувати діяльність та ефективність роботи кожного працівника; впроваджувати ефективні програми лояльності для мотивації підвищення продуктивності праці. Сучасні технології потребують постійного вдосконалення знань, умінь, компетенцій, професійної мобільності та конкурентної спроможності робочої сили [13].

Висновки. Виділені недосліджені частини загальної проблеми організаційних особливостей формування та використання робочої сили аграрного виробництва з точки зору природно-кліматичних, соціальних, технологічних, економічних, територіальних та організаційно-правових факторів. Підвищення рівня вимог до якості робочої сили під час розвитку сучасних технологій потребує постійного вдосконалення її знань, умінь, компетенцій, професійної мобільності та конкурентної спроможності. Виникає необхідність систематичної перепідготовки працівників, підвищення їхньої кваліфікації в рамках кожного рівня професійної освіти. Стратегія реалізації щодо підвищення якості робочої сили в Україні потребує врахування таких чинників як: розвиток усіх складників її потреби та використання; подальше вдосконалення системи управління зайнятістю, що передбачає також урахування інституційних чинників, техніко-економічних умов, що пред'являють вимоги до якості робочої сили та її загальної компетентності, соціально-демографічного стану, що визначає попит та пропозицію робочої сили.

Список використаних джерел

1. Ковтун В. А. Важелі та принципи організаційно-економічного підходу функціонування аграрних підприємств *Економіка та суспільство*. 2018. №17. С.251-257. URL: <http://economyandsociety.in.ua>
2. Економічний дискусійний клуб. *Безробіття в Україні та світі. I квартал 2018 р.* URL: <http://edclub.com.ua/analitika/bezrobittya-v-ukrayini-ta-sviti-i-kvartal-2018-roku> (дата звернення: 19.10.2018).
3. *Щодо бюджетного фінансування НАН України у 2018 р. / Національна Академія наук України.* URL: <http://www.nas.gov.ua/UA/Messages/news/Pages/View.aspx?MessageID=3687>
4. *Сайт Державної служби статистики.* URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>

5. Осоевська Г. В., Крушельницька О. В. *Управління трудовими ресурсами: Навч. посібник*. Житомир : ЖІТІ, 2006. 304 с.
6. Шиловцева Н. В. Чинники формування конкурентоспроможності робочої сили в умовах становлення інноваційної моделі економіки України. *Економічний вісник Запорізької державної інженерної академії*. 2018. Випуск 5 (17). С. 9-12.
7. Галаз Л. В. Трудовий потенціал як фактор економічного зростання. *Вісник Національного ун-ту «Львів. політехніка»*. 2007. №582. С. 19-23. (Сер.: Проблеми економіки та управління).
8. Романюк І. А., Леваєва Л. Ю. Проблеми і перспективи використання трудових ресурсів аграрних підприємств. *Економічний вісник університету, Збірник наукових праць учених та аспірантів*. Випуск 39. Переяслав-Хмельницький, 2018. С. 44-51.
9. Варецька О. *Управління людськими ресурсами: проблеми теорії та практики*. Україна: аспекти праці. 2007. №4. С. 50-51.
10. Качан Є. П., Шушпанов Д. Г. *Управління трудовими ресурсами: Навч. посібник*. Київ : Вид. Дім «Юридична книга», 2003. 37 с.
11. Голомб В. В., Трошина Г. В. Державне регулювання розвитку малого бізнесу в Україні. *Економічний вісник Запорізької державної інженерної академії економіці*. 2018. Випуск № 5 (17). С. 157-160.
12. Балага І. І., Кесарук Г. С. Теоретичні підходи до аналізу форм активізації трудового потенціалу. *Науковий вісник Ужгородського ун-ту*. Ужгород, 2009. Спец. вип. 28, ч.1. С. 129-132. (Сер.: Економіка).
13. Ковтун В. А. Роль інтелектуальних рішень для ефективного використання ресурсів сільського господарства. *Східна Європа: економіка, бізнес і управління*. 2019. № 1 (18). URL: <http://www.easterneurope-bm.in.ua/18-2019-ukr>

References

1. Kovtun V. A. (2018). *Vazheli ta pryntsyipy orhanizatsiino-ekonomichnoho pidkhodu funktsionuvannya ahrarykh pidpryemstv [Levers and principles of organizational and economic approach to the functioning of agricultural enterprises]* *Ekonomika ta suspilstvo - Economy and society*, 17, 251-257. URL: <http://economyandsociety.in.ua>
2. *Ekonomichniy dyskusiyniy klub. Bezrobittia v Ukraini ta sviti. I kvartal 2018 [Economic discussion club. Unemployment in Ukraine and the world. The first quarter of 2018]* URL: <http://edclub.com.ua/analitika/bezrobittya-v-ukrayini-ta-sviti-i-kvartal-2018-roku>.
3. *Shchodo biudzhethnoho finansuvannya NAN Ukrainy u 2018 [Relative to the budget funding of the NAS of Ukraine to 2018]* *Natsionalna Akademiia nauk Ukrainy - The national Academy of Sciences of Ukraine* URL: <http://www.nas.gov.ua/UA/Messages/news/Pages/View.aspx?MessageID=3687>
4. *Sait Derzhavnoi sluzhby statystyky [Website of The state statistics service]* URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>
5. Osovska H. V. & Krushelnytska O. V. (2006). *Upravlinnia trudovymy resursamy: Navchalnyi posibnyk [Human resource management: Textbook]*. Zhytomyr : ZSTU, 304.
6. Shylovtseva N. V. (2018). *Chynnyky formuvannya konkurentospromozhnosti robochoi syly v umovakh stanovlennia innovatsiinoi modeli ekonomiky Ukrainy [Factors of formation of competitiveness of labor force in the conditions of formation of innovative model of economy of Ukraine]* *Ekonomichniy visnyk Zaporizkoi derzhavnoi inzhenernoi akademii - Economic Bulletin of Zaporizhzhya state engineering Academy*, 5 (17), 9-12.
7. Halaz L. V. (2007). *Trudoviy potentsial yak faktor ekonomichnoho zrostantia [Labor potential as a factor of economic growth]* *Visnyk Natsionalnoho universytetu «Lviv. Politekhnikha» - Bulletin Of the national University «Lviv. Poly»*, 582, 19-23.
8. Romaniuk I. A. & Levaieva L. Yu. (2018). *Problemy i perspektyvy vykorystannia trudoresursnoho potentsialu ahrarykh pidpryemstv [Problems and prospects of using labor resource potential of agricultural enterprises]* *Pereiaslav-Khmelnytskyi: Ekonomichniy visnyk universytetu. - Economic Bulletin of the University*, 39, 44-51.
9. Varetska O. (2007). *Upravlinnia liudskymy resursamy: problemy teorii ta praktyky [Human resource management: problems of theory and practice]* *Ukraina: aspekty pratsi - Ukraine: labour aspects*, 4, 50-51.
10. *Kachan Ye. P. & Shushpanov D. H. (2003). Upravlinnia trudovymy resursamy: Navchalnyi posibnyk [Human resource management: Textbook]* *Vydavnychiy dim «Iurydychna knyha» - Publishing house «Legal book»*, 37.
11. *Holomb V. V. & Troshyna H. V. (2018). Derzhavne rehuliuвання rozvytku maloho biznesu v Ukraini [State regulation of small business development in Ukraine]* *Ekonomichniy visnyk Zaporizkoi derzhavnoi inzhenernoi akademii - Economic Bulletin of Zaporizhzhya state engineering Academy*, 5 (17), 157-160.
12. *Baloha I. I. (2009). Teoretychni pidkhody do analizu form aktyvizatsii trudovoho potentsialu [Theoretical approaches to the analysis of forms of labor potential activation]* *Uzhhorod: Naukoviy visnyk Uzhhorodskoho universytetu - Scientific Bulletin of Uzhgorod University, special issue 28, part 1*, 129-132.
13. *Kovtun V. A. (2019) Rol intelektualnykh rishen dlia efektyvnoho vykorystannia resursiv silskoho hospodarstva [The role of intelligent solutions for efficient use of agricultural resources]* *Skhidna Yevropa: ekonomika, biznes i upravlinnia - Eastern Europe: economy, business and governance*, 1 (18). URL: <http://www.easterneurope-bm.in.ua/18-2019-ukr>

ДАНІ ПРО АВТОРА

Ковтун Валентина Андріївна, кандидат сільськогосподарських наук, доцент кафедри економіки та фінансів ДВНЗ «Херсонський державний аграрний університет»

вул. Стрітенська, 23 м. Херсон, 73006, Україна
e-mail: vak2901@ukr.net

ДАННЫЕ ОБ АВТОРЕ

Ковтун Валентина Андреевна, кандидат сельскохозяйственных наук, доцент кафедры экономики и финансов

ГВУЗ «Херсонский государственный аграрный университет»
ул. Стретенская, 23, г. Херсон, 73006, Украина
e-mail: vak2901@ukr.net

DATA ABOUT THE AUTHOR

Kovtun Valentyna Andriivna, Ph.D. in Agricultural Sciences, Associate Professor
Kherson State Agrarian University
23, Stretenska street, Kherson, 73006, Ukraine
e-mail: vak2901@ukr.net

УДК 657.2: 334.732:631

<https://doi.org/10.31470/2306-546X-2019-40-20-25>

УДОСКОНАЛЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ АНАЛІТИЧНОГО ОБЛІКУ ПАЙОВОГО КАПІТАЛУ

Кучеренко М. А.

Предметом дослідження є сукупність теоретичних, методичних і організаційних аспектів обліку пайового капіталу в сільськогосподарських виробничих кооперативах.

Метою роботи є обґрунтування методичних засад здійснення обліку пайового капіталу, виявлення його особливостей, розробка пропозицій щодо удосконалення.

Методологічною основою статті стали загальнонаукові та спеціальні економічні й облікові методи наукового пізнання: монографічний, узагальнення, системно-структурного аналізу й синтезу, групувань, графічний, бухгалтерських рахунків, подвійного запису, фінансової звітності.

Результати роботи. У статті обґрунтовано нормативно-правове та організаційне забезпечення діяльності сільськогосподарських кооперативів, методика обліку їх діяльності та особливості відображення за міжнародними стандартами фінансової звітності. Розглянуто найбільш типові операції, які і визначають особливості обліку кооперативної форми господарювання. Запропоновано можливі шляхи поліпшення облікової роботи підприємства шляхом вдосконалення організації аналітичного обліку пайового капіталу.

Галузь застосування результатів. Результати дослідження можуть бути використані при здійсненні обліку діяльності сільськогосподарських виробничих кооперативів. Також вони є необхідною умовою розробки стратегій їх розвитку та управління.

Висновки. Зміст та особливості методики бухгалтерського обліку в кооперативних утвореннях визначаються особливостями формування і змін окремих складових їх власного капіталу, зокрема, пайового капіталу та нерозподіленого прибутку (непокритих збитків), а також виникненням нових об'єктів обліку і господарських відносин.

Пайовий капітал є економічною основою існування кооперативу. Тому нами запропонований власний варіант аналітичного обліку пайового капіталу і внесків членів кооперативу. Формат «Книги обліку паїв», що застосовують більшість досліджуваних сільськогосподарських кооперативів, не в повній мірі відповідає інформаційним потребам користувачів. Тому запропоновано вдосконалити цю форму реєстру аналітичного обліку. Для організації аналітичного обліку земельної власності також слід використовувати окремі книги обліку земельних ділянок, що забезпечить керівництво і членів кооперативу детальною інформацією про обсяг і динаміку земельної власності загалом по господарству і у розрізі співвласників.

Ключові слова: бухгалтерський облік, сільськогосподарські кооперативи, пайовий капітал, формування капіталу, нерозподілений прибуток, вилучений капітал, пайові внески.

СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ ОРГАНИЗАЦИИ АНАЛИТИЧЕСКОГО УЧЕТА ПАЕВОГО КАПИТАЛА

Кучеренко Н. А.

Предметом исследования является совокупность теоретических, методических и организационных аспектов учета паевого капитала в сельскохозяйственных производственных кооперативах.

Целью работы является обоснование методических основ осуществления учета паевого капитала, выявление его особенностей, разработка предложений по совершенствованию.

Методологической основой статьи стали общенаучные и специальные экономические и учетные методы научного познания: монографический, обобщения, системно-структурного анализа и синтеза, группировки, графический, бухгалтерских счетов, двойной записи, финансовой отчетности.